

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць / – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2000. – С. 197.

7. Зимняя И.А. Компетентностный подход в образовании (методолого-теоретический аспект) // Проблемы качества образования: Материалы XIV Всероссийского совещания. Кн. 2. М., 2004.

8. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К., 2000. – С. 41.

9. Кремень В. Г. Деякі питання формування особистості професіонала в контексті вимог сучасного суспільства // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький: Авіст, 2007. – С. 3 – 6.

10. Паламарчук В. Інновації в сучасній освіті // Завуч. – 2006. – №10. – С. 1 – 4.

11. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб./ О.М. Пехота та ін. – К.: В-во. А.С.К., 2003. – 240 с.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2008.

УДК 745/749.001.66

Валентина Харитонова, викладач кафедри художньої та технічної творчості
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

У статті розкриваються методи та засоби, форми організації навчання старшокласників основам художнього конструювання у процесі проектування та виготовлення швейних виробів.

Ключові слова: художньо-конструкторська діяльність, пояснювально-ілюстративні методи навчання, репродуктивні методи навчання, творчі здібності.

Створення одягу, який відповідатиме всім вимогам споживача, – складне і відповідальне завдання. Вагоме місце у цьому процесі займає художньо-конструкторська діяльність, оскільки поєднує в собі естетичний та утилітарний аспекти проектування, забезпечує високу ефективність та якість створюваних речей. Безпосередня участь школярів у цій діяльності на доступному рівні складності таїть в собі великі перспективи комплексного розвитку творчого потенціалу особистості, дає учням широкі можливості для виявлення власної індивідуальності.

Актуальність нашого дослідження визначається необхідністю пошуку ефективних методів навчання старшокласників основам художнього конструювання у процесі проектування та виготовлення швейних виробів, що і обумовило вибір теми статті.

Метою статті є розкрити методи, форми та засоби формування художньо-конструкторських знань та умінь учнів у процесі проектування та виготовлення швейних виробів.

З метою вирішення **завдань** дослідження нами проаналізовано та узагальнено психолого-педагогічну, спеціальну та методичну літературу щодо закономірностей формування знань і вмінь, використання різних методів та засобів навчання у процесі їх формування, вивчено програми для профільного навчання, здійснено спостереження за діяльністю учнів у процесі виготовлення швейних виробів.

Дослідженням проблеми педагогічних методів займалися такі провідні науковці, як Ю. Бабанський, С. Гончаренко, В. Загвязинський, О. Коберник, І. Лернер, М. Скаткін, Г. Щукіна та інші. У перекладі з грецької метод – спосіб досягнення мети, певним чином упорядкована діяльність. Метод являє собою рухливу динамічну категорію, що може піддаватися всіляким змінам у ході наукових досліджень.

Методи навчання вчені визначають по-різному. Одні розглядають метод як сукупність прийомів навчальної роботи; інші – як шлях, по якому вчитель веде дітей до знань; треті – як форму

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

змісту навчання; четверті – як спосіб взаємозв'язаної діяльності вчителя та учнів, спрямований на досягнення мети навчання. Ми погоджуємося з думкою Ю. Бабанського, який вважав, що “методом навчання називають спосіб упорядкованої спільної діяльності педагога і того, хто навчається, спрямованої на вирішення завдань освіти, виховання і розвитку в процесі навчання” [2].

Будь-який метод є системою усвідомлених послідовних дій людини, що приводять до досягнення результату, відповідного наміченій меті. Отже, будь-який метод припускає усвідомлену мету, без чого взагалі неможлива цілеспрямована діяльність. Усвідомивши мету, людина здійснює діяльність, а саме працює, використовуючи різні методи. Значить, правильно застосований метод неодмінно приводить до наміченого результату. Якщо мета не досягнута, то метод не був адекватний меті, тобто неправильно намічений або неправильно застосований.

Аналіз сучасних педагогічних джерел свідчить про велику різноманітність методів навчання і їх класифікацій за дидактичною метою, за формою організації, за джерелом знань, за логікою розкриття навчального матеріалу, за характером пізнавальної діяльності учнів тощо. Але на сьогодні ще не вдалося створити бездоганної, загально визнаної класифікації загальних методів навчання.

Обираючи методи навчання для реалізації навчального модуля, ми співвідносили їх з тим завданням, яке розв'язувалося на даному етапі уроку. Провідний метод завжди відповідав домінуючому завданню даного етапу уроку. Вибір методів навчання визначався на основі рекомендацій Ю. Бабанського [1]: закономірностями і витікаючими з них принципами навчання; метою і завданнями навчання; змістом даного предмету, теми; навчальними можливостями школярів: віковими, рівнем підготовки, особливостями класу; особливостями виробничих (навчальних) умов; можливостями самих вчителів.

В практиці роботи вчителів трудового навчання частіше за все зустрічається класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів у процесі засвоєння різних компонентів змісту освіти. Цю класифікацію запропонувала група вчених, керованих М. Даниловим, І. Лернером і М. Скаткіним.

Відповідно до характеру пізнавальної діяльності учнів у процесі засвоєння змісту освіти виділяють п'ять методів навчання: 1) пояснювально-ілюстративний, 2) репродуктивний, 3) проблемний

виклад, 4) частково-пошуковий (евристичний) і 5) дослідницький. Дещо умовно їх можна поділити на дві групи: репродуктивну (1 і 2 метод, які забезпечують засвоєння учнями готових знань і відтворення вже відомих їм способів діяльності), та продуктивну або активну (4 і 5 метод, які мають ту особливість, що учні в процесі творчої діяльності відкривають суб'єктивно нові для них знання). Проблемний виклад належить до проміжної групи, тому що він однаковою мірою передбачає як засвоєння готової інформації, так і елементи творчої діяльності учнів.

Пояснювально-ілюстративні та репродуктивні методи навчання застосовувалися нами на першій стадії експерименту. Коли ж учні оволодівали певним рівнем знань та вмінь і приступали до самостійної художньо-конструкторської діяльності, дуже важливим було пробудити в них інтерес до творчості. Ця мета досягалася за допомогою іншої групи методів, як частково-пошуковий і дослідницький методи, що відносяться до групи активних. Ці методи набули широкого застосування у практиці трудового навчання під час вивчення нового матеріалу, в ході проведення самостійної роботи учнів, при роботі з підручником і довідковою літературою, при розробці творчих проєктів тощо.

З метою поступової підготовки учнів до самостійного розв'язання художньо-конструкторських проблем під час дослідження нами використовувався частково-пошуковий метод. Сутність цього методу полягає в тому, що вчитель розчленовує проблемне завдання на підпроблеми, які розв'язують учні. В ході експериментальної роботи після постановки проблемного завдання, старшокласники осмислювали його умову, розв'язували проміжні часткові завдання, застосовуючи наявні знання, здійснювали самоконтроль, мотивуючи свої дії. При цьому вчитель здійснював планування етапів дослідження та спрямовував пошуки учнів. В одних випадках це досягалася за допомогою “думок вголос”, тобто словесно, в інших – за допомогою графічних зображень, але майже завжди використовувалася яка-небудь схема, що дозволяла розділити завдання проєктування на частини і вказати взаємозв'язок між цими частинами.

Разом з частково-пошуковим методом, важливого значення для формування художньо-конструкторських знань та умінь набуло використання дослідницького методу. Сутність його полягає в організації пошукової, творчої діяльності учнів, спрямованої на розв'язання нових для них проблем. При цьому пізнавальна

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

діяльність школярів за структурою наближається до дослідницької діяльності вчених. Основою дослідницького методу є проблемні ситуації, що дають “поштовх” мисленню. Проблемні ситуації розкривають труднощі матеріалу, який вивчається і “пробуджують дослідницьку активність” учнів. Труднощі, таким чином, виступають як основний елемент і критерій виявлення проблемної ситуації.

В нашій роботі, після того, як учитель пропонував для самостійного дослідження ту або іншу проблему, учні розв’язували її, застосовуючи необхідні для цього знання, засоби і способи діяльності. Виконуючи художньо-конструкторські завдання, теоретичні і практичні дослідження, вони осмислювали проблему, обґрунтовували гіпотези щодо її розв’язання, планували їх перевірку, здійснювали пошук і приходили до остаточного результату.

Зрозуміло, що в навчальному процесі дослідницькі завдання, які вимагають тривалого часу для виконання, не можуть посідати значного місця. Здебільшого ми практикували невеликі пошукові завдання, які вимагали проходження учнями всіх або більшості етапів дослідження.

В процесі реалізації навчального модуля такими завданнями були дослідження: з історії костюма різних народів, особливостей стилів різних історичних епох, історичного процесу виникнення та розвитку моди, розвитку геометричної форми костюма у просторі і часі, особливостей вирішення сучасних моделей швейних виробів на основі українського народного одягу тощо.

Як показує досвід, у процесі формування художньо-конструкторських знань та умінь старшокласників, види дослідницьких завдань можуть бути різні:

- завдання, які можна швидко розв’язати в класі або вдома;
- завдання, що вимагають цілого уроку;
- домашнє завдання на певний термін (тиждень, місяць).

Під час виконання дослідницьких завдань важливо домагатися самостійності учнів. Роль учителя полягає у визначенні таких завдань, які забезпечили б творче застосування учнями засвоєних знань у процесі розв’язання доступних їм проблем навчального модуля, а також у здійсненні загального контролю за ходом роботи учнів, її спрямуванні у випадку відхилення від правильного шляху, перевірці результатів діяльності й організації їх обговорення.

Як засвідчили результати експерименту, застосування дослідницького методу під час формування художньо-конструкторських знань та

умінь учнів у процесі проектування та виготовлення швейних виробів забезпечує зв’язок навчання з життям, сприяє глибшому розумінню теорії, виробленню вміння гнучко застосовувати набуті знання на практиці, знайомить учнів з методами наукового пізнання, активізує пізнавальну діяльність учнів, розвиває їхні творчі здібності.

В процесі формування художньо-конструкторських знань та умінь важливе місце займають різні форми організації навчально-трудової діяльності учнів. В нашій методиці характер діяльності залежить від форми організації лабораторно-практичної роботи (фронтальна, групова, парна, індивідуальна).

Фронтальна форма полягає в тому, що всі учні одночасно виконують однакові завдання. Це вимагає від учителя забезпечення всіх учнів необхідною кількістю обладнання, інструкційними картками. Методичне керівництво роботою учнів у цьому випадку значно полегшується. Труднощі ж, які виникають під час використання даної форми роботи, полягають у тому, що учні працюють не в одному темпі та з різною швидкістю.

Групова форма передбачає виконання учнями практичних робіт окремими групами, мікроколективами. При цьому учнів ділять на 4 – 6 ланок по 4 – 5 учнів в кожній. Всі групи виконують одночасно однакові роботи, а члени групи – кожен свою частину роботи. Групова форма організації більш складна з методичної точки зору, але дозволяє вчителю зменшити розрив по часу між викладом нового матеріалу і виконанням практичної роботи, здійснити диференціацію навчально-трудової діяльності.

Парна форма організації навчально-трудової діяльності відбувається в групах мінімального складу – із двох учнів, які включаються у навчальний або виробничий процес на нетривалий проміжок часу для виконання одного завдання, закріплення або удосконалення знань. Така форма дає можливість здійснювати взаємодію учнів спочатку у різнорівневих, а потім у однорівневих парах.

Індивідуальна форма організації лабораторно-практичних робіт використовується значно рідше, ніж фронтальна та групова. Суть її полягає в тому, що всі учні виконують різні завдання. Методичне керівництво за такої форми організації ускладнено, з’являються труднощі у забезпеченні всіх учнів різними видами робіт. Ця форма використовується головним чином для організації роботи з сильними та слабкими учнями, яка дуже різниться за результатами та темпами виконання,

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

тобто для індивідуалізації навчально-трудової діяльності.

Як показали результати дослідження, в процесі формування художньо-конструкторських знань та вмінь можуть поєднуватись різні форми організації навчально-трудової діяльності учнів. Крім того, в рамках окремої лабораторно-практичної роботи можуть використовуватись різні форми організації діяльності учнів:

- фронтальна – при перевірці готовності учнів до практичної роботи, вступному інструктуванні з безпеки праці, у процесі ознайомлення з практичним завданням, повідомленні теоретичних відомостей з теми, показі еталонного завдання;

- групова – у випадках, коли до практичної роботи пропонують декілька варіантів її виконання;

- парна – під час виконання завдань практичної роботи, перевірки його виконання, закріплення знань з теми;

- індивідуальна – під час безпосереднього виконання завдань практичної роботи, поточному інструктуванні, підведення підсумків, захисті практичної роботи.

Ефективність художньо-конструкторської діяльності старшокласників значною мірою залежить від засобів навчання, які використовуються учителем та учнями у навчально-виховному процесі. За характером впливу на глядача вони поділяються на: 1) технічні засоби навчання (екранні, звукові, екранно-звукові); 2) натуральні предмети (прилади, інструменти, вироби тощо); 3) репродукції (моделі і картини); 4) символічні посібники (схеми, діаграми та ін.). Усі ці засоби можуть використовуватись в навчанні школярів художньо-конструкторській діяльності.

У роботах О. Гедвилло [3], Г. Дьоміна [4], В. Казакевича [5], Е. Корчинського [6], Г. Лиман-Машукової [7], А. Линди [8], В. Сидоренко [9] та ін. вказується, що унаочнення в трудовому навчанні є однією з головних умов правильної організації навчального процесу, бо зміст останнього весь час пов'язаний з реальними об'єктами та процесами. Вивчення цих об'єктів і процесів неможливе без ознайомлення з їх будовою або умовами, в яких вони протікають. Тобто, наочність у трудовому навчанні, як правило, є не просто ілюстрацією до навчального матеріалу, а об'єктом вивчення, джерелом знань, засобом формування вмінь.

Як показали результати дослідження та досвід вчителів-практиків, використання наочності в процесі викладу теоретичного матеріалу завжди веде до поліпшення знань учнів, розширює їх

світогляд, надає можливість спостерігати явища та процеси, які на звичайному уроці продемонструвати неможливо.

Ефективність формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників значною мірою залежить від вдалого використання різних джерел інформації: журналів і газет, книг, радіо, телебачення тощо. Вагомого значення також набуває використання нових технологій: комп'ютерів, мультимедійних компакт-дисків та інформаційних мереж. Застосування цих засобів приводить до якісних змін у процесі навчання основам художнього конструювання. З їх допомогою можна формувати в учнів необхідні знання і вміння, знаходити потрібну інформацію, малювати, оформлювати проектну документацію, створювати бази даних кращих проектів тощо. Технології мультимедіа дають можливість учням, не виходячи з класу переглянути покази мод видатних дизайнерів, твори найкращих художників по костюму. Наприклад, один компакт-диск може вмістити цілу енциклопедію моди, в якій є не тільки текст, а й відповідні ілюстрації. Все це дозволяє істотно підвищити рівень наочності викладання навчального матеріалу.

Розроблена нами методика формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування та виготовлення швейних виробів включає не тільки генерацію ідей, але і їх матеріальне втілення у вигляді ескізів. Графічне зображення є своєрідним інструментом розумової діяльності, оскільки допомагає виражати і розвивати проектний задум. Тому під час навчання основам художнього конструювання одягу старшокласникам слід показувати, що ескіз як засіб технічного проектування одягу дає повне зорове уявлення про створюваний виріб, дозволяє доцільно та ефективно вирішувати художньо-конструкторські завдання, значно скорочує процес створення нового виробу. Подальші етапи проектування, пов'язані вже не стільки з формуванням, скільки з розвитком і доопрацюванням проектного задуму. У процесі проектування потрібно звертати особливу увагу на правильне виконання учнями різних видів ескізів, що використовуються у практиці проектування одягу.

Для того, щоб на уроках старшокласники не розчаровувалися при недостатньо чіткому графічному виразі своїх задумів, їх необхідно орієнтувати на те, що реальне проектування відрізняється від проектування у школі. Перш за все, є суттєва різниця у цілопокладанні: навчальні роботи обмежені, як правило, початковою

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com